

KAYSERİ'DEKİ KAMUSAL ALAN DEĞİŞİMİ: *KAYSERİ PARK*¹

Arş. Gör. Filiz SÖNMEZ

Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

E-posta: fsonmez@erciyes.edu.tr

Öz

Dünyada ve ülkemizde ‘kamusal alan’ kavramına yüklenen anlamlar, yazılan eserlerden de takip edildiği üzere, sıradan bir kavram tartışmasının ötesine taşmış olup, mekândaki aktif dönüşümünü yaşayacak kadar hayatımızın bir parçası olmuştur. Geçmişte farklı anlatılan kamusal alan, günümüz tüketim dünyasında bir başka tanıma sahip olup, böyle bir farklılık her zaman olacaktır. Her çağ kendi ‘kamusal alan’ tanımını üretmektedir.

Bu metin ‘kamusal alan’ kavramı çerçevesinde Kayseri’de 2006 yılında açılan ‘Kayseri Park’ adlı alış-veriş merkezinin, kente sunduğu yeni yaşam pratikleriyle kenti nasıl değiştirdiğine ve meydana alternatif, kenti barındıran, ikinci bir merkez gibi nasıl çalıştığına dair bir araştırmayla, kamusal alanın artık değişen anlamını ‘süpermarket’ metaforu üzerinden okumamız gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kavramlar: Kamusal alan, meydan, ‘süpermarket’ metaforu, Kayseri Park.

THE CHANGING OF PUBLIC SPACE IN KAYSERİ: *KAYSERİ PARK*

Abstract

As seen in works printed so far, the sense of public space in the world and in Turkey has gone beyond an ordinary discussion of notion and has become such a part of our life that it (public space) goes through its active transformation in space. Public space, formerly described in different meanings, is explained by a different description in the capitalist world today and there will always be such changes. Every age produces its own description of public space. This article concerning the concept of public space indicates to us the necessity for reading the description of public space through the supermarket-metaphor within the context of how Kayseri Park, a shopping center which was opened in Kayseri in 2006, has changed the city by giving new life experiences and how it works as an alternative center to square-housing in the city.

Keywords: Public space, square, supermarket-metaphor, Kayseri Park.

¹ Bu çalışma, 2006- 2007 Öğretim yılı II. Yarıyıl Bahar dönemi, Prof. Dr. Uğur TANYELİ’ye ait “Çağdaş Dünya Mimarlığı Sorunları” dersi kapsamında final ödevi olarak hazırlanmıştır.

1. Giriş

Kamusal alan denildiğinde ilk akla gelen, herkese ait olan, toplanılan, ortak toplumsal etkinlik alanı (meydan) olarak kastedilen düşünceyle örtüştürülürken, kamusal-özel ayrımının tam olarak açıklanamaması ve tüketim modellerinin kamusal alan tariflerinde aktif yer almaya başlaması, bu kavramın artık uzlaşılabilir tek bir tarifinin olmayacağını göstermektedir.

Jürgen Habermas² "Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü" adlı kitabında 'kamusal alan'ı, en basite indirgenmiş anlamıyla "toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alan"³ olarak tariflemektedir. Ancak bu tarifle oluşan homojen bir toplum hayali, tüketime dayalı bir toplumla farklı boyutlara taşınmıştır.

Bu çalışmada kamusal alan dönüşümünü, 'süpermarket' metaforu üzerinden orta ölçekli bir Anadolu kenti olan Kayseri'de, 'Kayseri Park' örneği üzerinden, kentte yarattığı gerilimi, değişimleri incelemek adına anlamlı gözükmektedir.

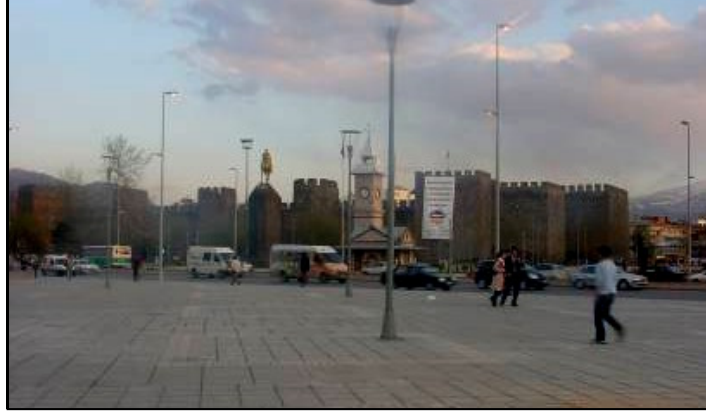
2. Kayseri'de Erken Cumhuriyet Meydanı

Kayseri, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ulus-devletin dönüştürdüğü Anadolu kentlerinden biridir. Dönüşüm, mimari araçlarla birlikte, yapı çevreye Cumhuriyeti temsil eden yeni binaların (halkevleri, hükümet konağı, halk kütüphanesi, postahane, vb.) eklenmesi ile başlamıştır. Erken Cumhuriyet döneminde, meydan etrafında konumlanan bu binalara ek olarak Atatürk Anıtı, bayrak indirilip, çekilmesi ve ulusal törenler için gerekli boş alanların oluşturulması kamusal alan olarak tarif edilen, yerel yönetimler değiştikçe herkesin kendi ideolojik söylemine göre sürekli değişim geçiren adeta değişen sahne dekoru gibi çalışan bir *kent meydanı* vardır. Bu meydan, aynı sahnede sürekli 'oyuncu' da (yerel yönetimlerce) değiştirmektedir. Hakikaten bir *yap-boz* oyunu gibidir. Bu bağlamda kamu alanı, sonradan oluşturulan *yapma*⁴ bir alandır.

² Alman felsefeci, sosyolog ve siyaset bilimci. Habermas, Jürgen. "Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü" (Strukturwandel der Öffentlichkeit, 1962). Çev. Mithat Sancar, Tanıl Bora. İletişim Yayinevi, İstanbul, 1997.

³ Kamusal alan. Online. [Internet, WWW], ADRES: http://tr.wikipedia.org/wiki/Kamusal_alan. 06.05.2007.

⁴ Demir, Songül. "Kamusal Alanın Belirlenmesinde Ben ile Öteki'nin Yeri", Doğu- Batı Dergisi, Sayı:5. 1998-9, s:219.

Şekil 1. Kayseri Kent Meydanı- 29.04.2007

Tanyeli'nin de dediği gibi; “kamusal alan hala yönetim pratikleriyle (hatta sadece merkezi yönetim pratikleriyle) tanımlanabilmektedir. Türkiye’de devletin dışında bir kamusal alan tahayyül etmenin önünde engeller”⁵ bulunmaktadır. Devlet, ideolojisini en iyi kent meydanlarında yansıtabileceğini düşünmektedir.

⁵ Tanyeli, Uğur. “Kamusal Mekân- Özel Mekân: Türkiye’de bir Kavram Çiftinin İcadı”, *Arredamento Mimarlık* 2007/2, *Tasarım Kültür Dergisi*, s. 62.

Şekil 2. Kayseri Kent Meydanı- 29.04.2007

Devletin ‘meydan’ düşüncesinde, her türlü farklılıkların özel alanda kaldığı⁶, meydanı tek tip vatandaşın kullandığı, herkesin eşit hakka sahip olduğu ‘homojen’ ve ‘soyut’ bir kamusalılık vardı. Devletle birlikte düşünülen kamusalılık sözcüğünün içeriğinde düşünülen “millet, egemenlik, birey, akıl, ilerleme, gelişme medeniyet gibi kavramlar bu soyutlamayı en güzel ifade eden kavramlardı.”⁷ Sennett’ inde dediği gibi “kamusal sözcüğü herkesin denetimine açık olan”⁸ olarak tanımlanırken ‘herkesi’ kapsaması bu kadar soyutlanarak anlatılabilmesine de imkân vermektedir. Devlet, bir çeşit *homojenleştirme* harekâtı başlatmıştır. En baştan tek tip vatandaşın meydanda dolaşacağına ek olarak, mimariyi emellerinde araç olarak kullanarak, cumhuriyeti simgeleyen araçları da meydanlara yerleştirmiştir. Meydan, insanlar tarafından değişip, dönüşen, farklılaşan bir yaşam alanı olmaktan çıkıp, şablon gibi tüm kentlerde uygulanan bir ‘model’ haline dönüşmüştür. Cumhuriyet ideolojisi ile oluşan böyle bir meydan tahayyülünün Kayseri şehrinde de olması şaşırtıcı değildir.

Erken modern için bu meydan, trafik ekseni, geçiş noktalarının olduğu yerdir.

Şekil 3. Kayseri Kent Meydanı- 29.04.2007

⁶ Çaha, Ömer. “İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü”, Doğu- Batı Dergisi. Sayı:5, 1998-9,s. 80.

⁷ Çaha, Ömer. “İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü”, Doğu- Batı Dergisi, Sayı:5, 1998-9,s. 80.

⁸ Sennett, Richard. “Kamusal İnsanın Çöküşü”, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1992, s.32.

Şekil 4. Kayseri Kent Meydanı- 28.04.2007. Kaynak: Google Earth.

Türkiye’de 1950’lere kadar süren erken modern anlayış, kamusal alanı zorla terk etmektedir. “Böyle bir meydan şimdi yok; geçmişte de tam olarak olmadı. Çıkarlarını kollayan sınıflara, etnik gruplara ayrılmış, ekonomik ilişkilerin büyük ölçüde toplumsal konumları, durumları dünyadır. Meydan, gönüllü paylaşımın, katılımın, dayanışmanın yeri olamıyor. Meydan hep egemen ideolojilerin baskısı altında düzenlendi; onların çizdiği plan içinde manevi hayatlarını yaşadı meydanda insanlar.”⁹

Ancak günümüzde meydan artık başka türlü bir şey olmuştur. Kent, ‘meydan’ı çoktan dönüştürmüş olup, artık kendi tanımını yapmaktadır. Ancak bu dönüşüm bir orta boy Anadolu kenti olan Kayseri’de gerilimli bir şekilde hala devam etmektedir. Kentte hala 13.yy çarşı adları “medrese,” “kapalı çarşı” gibi erken bir otorite hâkimiyeti varken, hayati bir merkez gibi düşündüğü meydanı sürekli yenileyip, yeni söylemlerle inşa ederken, öte taraftan meydana alternatif olarak ikinci bir merkez gibi çalışan 2006 yılında açılan ‘Kayseri Park’ adlı alışveriş merkezi kenti, habersizce değiştirmektedir. Burada herkes habersizce kamusallaşıp, dönüşmektedir. Halkın direkt olarak ikinci bir merkez talepleri ve yeni bir kamusal alan tarifleri yokken kendilerini Kayseri Park’ın içinde bulmaları artık kamusal alanı, ‘alış-veriş’ metaforu üzerinden sessizce tarifleyip, yaşadıklarını göstermektedir.

⁹ İnam, Ahmet. “Hanemizdeki Sır”, Doğu- Batı Dergisi, Sayı:5, 1998-9, s. 187.

Kayseri Park'ın, etrafını rant bölgesi haline getirmesi, dönüştürücü etkisinin ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Ancak, böyle bir alışveriş-merkezi İstanbul'da yapıldığında bu kadar ses getirmezken, İstanbul'da yapılan örneklerine göre daha küçük bir ölçekte olarak şehirde ne kadar ses getirdiğini görmek, orta boy kentlerde neyin direnmek istediğini, neyin dönüşmek istediğini daha rahat görmemizi sağlamaktadır.

Bir tarafta yarışmaya sunulan meydan projesinin tatbiki, diğer tarafta yeni hizmete girmiş alış-veriş merkezinin, kent içinde oluşturduğu ikinci bir 'merkez' iddiası vardır. Bu gerilimli ilişki, bütün netliğiyle kentte kendini göstermektedir.

Bugün Türkiye'de Sennett'in kitabının çok rağbet görmesini de buna bağlayabiliriz. Kamusal insan öldü denildiğinde, ölümünü kabul etmeyen, bu gerilimi içinde yaşayan bir toplum modeli vardır. Bundan rahatsızlık duydukları için, kamusal mekânın yaşaması adına, sürekli mimari araçlarla düzenleme çabaları içinde olmaktadırlar. Bunun en büyük savunucusu da devlet olmuştur. Devlet kendini en iyi meydanlarda sahneleyebilir ve isteklerini topluma en iyi burada anlatabilirdi. "Modernlik anlayışını neredeyse tamamen otoriter zihniyete dayandırmış ülkelerde; bizzat kamusal alanın kendisi bir filtre cihazı, bir tanımlama ve yasaklama aracı olarak görülüyor. Diğer bir deyişle kamusal alanın tanımı hangi talep ve tercihlerin kamusal alana çıkamayacağını da belirlemiş oluyor. Bu anlam dünyası içinde kamusal alan modernliğin kutsanmış bir mabedi gibi telakki ediliyor... Türk modernitesi devlet tarafından sınırları çizilmiş kamusal alanı esas kabul ediyor ve toplumsal taleplerin bu çerçeveye uyum göstermesini emrediyor."¹⁰

Yeni meydan tasarımında da görüleceği üzere meydanı olabildiğince açıp, her yerini disipline etme çabasında olursunuz, modern bir vatandaşın kullanacağını varsayıp (homojenleştirme)¹¹, modernliğin tüm mekânları disipline edilmiş olması varsayımıyla hareket edersiniz. Buna sıkı sıkıya sarılmaktan vazgeçmeden kamusal insanın hala meydanlarda olması gerektiği düşünülerek tasarımlar yaparsınız. Bu durumda "kamusal mekân her tür toplumsal, insani, bireysel etkinlik için herkesin kullanımına açık bir özgürlük mekânı olma niteliğini bir türlü kazanamaz... Serbestçe dolaşabilecek bir zemin bile bulunmaz, kesin sınırlı yollar, yürüyüş parkurları, cepler, yapılar vs. alanı katı bir biçimde düzene sokar."¹²

¹⁰ Mahçupyan, Etyen. "Osmanlı'dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset", Doğu- Batı Dergisi, Sayı:5, 1998-9, s.22.

¹¹ Çaha, Ömer. "İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü", Doğu- Batı Dergisi, Sayı:5. 1998-9.s. 79. (Modern düşüncenin temellerinin atıldığı 18. ve 19. yüzyıl kamusalı genel irade şablonu altında homojen bir kamu olarak ön plana çıkmaktaydı.)

¹² Tanyeli, Uğur. "Kamusal Mekan- Özel Mekan: Türkiye'de bir Kavram Çiftinin İcadı", Arredamento Mimarlık 2007/2, Tasarım Kültür Dergisi, s. 63.

Şekil 5. Mimarsinan Parkı. 27.04. 2007

Şekil 6. Kayseri’de yarışma projesi ile yeni düzenlenmekte olan meydan projesine ait üç boyutlu imaj. “Dama Mimarlık arşivi.” 10.04.2007

Şekil 7. Kayseri’de yarışma projesi ile yeni düzenlenmekte olan meydan projesine ait üç boyutlu imaj. “Dama Mimarlık arşivi.” 10.04.2007. (Yeni meydan tasarımı; Kayseri’de kamusal alan sorununu ve günümüz meydan tanımını nasıl değiştireceği soru işaretidir. Mevcut meydandaki doluluk-boşluk oranı değişmeden, mimari araçlarla yapılan bazı yeni düzenlemelerle meydanın yeni bir kamusalılık kazanacağı düşüncesi ne kadar reeldir, tartışılır!)

Bu disiplinli mekânlardan başka bir özgürlüksüz mekânın (alışveriş-merkezlerinin) kamusalılık önerisi kamusal alanın tarifini ‘ikiyüzlülük’ üzerine kurmamız gerektiğini ortaya koymaktadır. Çünkü katı disipline edilmiş bu kapalı alan, meydandakinden farklı olarak (içeriğine ters biçimde) başka türlü bir özgürlük imkânı sunmaktadır.

Burada Kayseri Park,¹³ Kayseri’de herkesin yemek yediği, eğlendiği, sinemaya gittiği, alış-veriş yaptığı, sergi gezdiği, müzik dinlediği bir yer olarak hakiki bir özgürlük alanı gibi çalışmaktadır. Alış-veriş merkezi, bu anlamda meydana göre daha özgürlükçü bir yer olmuştur.

¹³ Kayseri’nin sadece alışveriş değil, kültürel ve sosyal yaşamına da yeni bir soluk getirmeyi amaçlayan Kayseri Park Alışveriş ve Yaşam Merkezi, Kayseri’nin modern anlamda inşa edilen ilk ve en büyük alışveriş merkezi olup, 26 bin metrekare alana kuruldu. (Akşam Gazetesi, 29.04.2007. Ekonomi Sayfası) Türkiye’nin en büyük 31. alışveriş merkezi. Ankara’nın doğusunda kalan şehirler içinde ise en büyük alışveriş merkezi oldu. İçerisindeki 130’dan fazla mağazada bin kişiye istihdam sağlıyor. (Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, yıl:13, Sayı: 610 - 14.08.2006)

Şekil 8. Kayseri Park. 28.04. 2007

Ancak ‘kamusal alan’ tanımının değişimini, ‘Kayseri Park’ örneği üzerinden kolayca tanımlayabilmek kolay gözükmemektedir. Yerel yönetimin, kamusal alan tanımının “alışveriş” mantığına dayalı yeni anlamını, idrak edemediklerini ya da söylemlerine ters olduğunu veya alışkanlıklarının devamı olarak görmesini, hala yeni meydan ve park tasarımlarından da anlamaktayız.

Öyleyse herhangi bir dönüştürücü, radikal taleple ortaya çıkmayan ancak kenti sessizce dönüştüren, kentlinin taleplerini karşılayan Kayseri Park’ın kent içinde yarattığı değişikliklere değinmeden önce; Tanyeli, kamusal mekândan, “süpermarket” metaforu üzerinden üç alanda bahsetmektedir.

- a- Malların süpermarketi (Tüketim amaçlı gerçekleştirilen- Alışveriş merkezleri)
- b- İmgelerin süpermarketi
- c- Sanat ve Kültürün Süpermarketi.

3. Kayseri Park’la Değişen Yeni ‘Kamusal Alan’ Anlayışı

Günümüzde neredeyse tüm kavramların eklemlendiği nokta; ekonomi, tüketim ve belli bir düzenin üzerine kurulmasıdır. Dolayısıyla kamusalla ekonominin ara-kesitte bulunduğu nokta alışveriş merkezleri olmaktadır. Kamudaki birey-birey, birey-toplum ilişkileri tüketim üzerinden yeniden tanımlanmaktadır.

Yalnız şunu da unutmamak gerekir ki tüketimle oluşmuş tek bir özerk kamusal alan tanımının da olamayacağını vurgulamamız gerekir. Yeni içeriğiyle kamusal alan biçimi değişmektedir. Kapitalist-üretim-tüketim ilişkileri ile bağlantılı mekân oluşumu, kamusal mekânın yeni kaynağı olmuştur.

“Kapitalizm, bir üretim biçimi olarak, başlangıçta tüm üretim dünyasını dönüştürdü, daha sonrada tüketimi biçimlendirdi. Kapitalizm sadece üretim ve tüketim alanının bir meselesi olarak kalmadı, tüm yaşam pratiklerimizin türünü değiştirdi. Bireyle topluluğun ilişkilerini yeniden tanımladı, kenti ve kentliyi yeniden biçimlendirdi.”¹⁴ Bu dönüşümün ‘yalın ve çizgisel’ bir süreçte gerçekleştiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Özellikle alış-veriş mekânlarının, vitrine bakma, sinema gibi eğlenceleri ve dışarıda yemek yemeyi bir araya getiren bu tüketim¹⁵ alışkanlığıyla birlikte anılması bu gerçeği tüm netliğiyle ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda ‘alışveriş’ metaforu üzerinden tanımladığımız yeni kamusal alan, modernliğin tüm ikilemlerini barındırarak;

- Tekinsiz mekanlardan *güvenli* mekanlara doğru yöneliş
- Açıklıktan kapanmaya doğru (Kamusal alanın kapanması)
- Meydanda gezen kamusal insan diye bir öznenin varlığını sorgulayan bir durumun ortaya çıkması
- Görünürlük ve yalıtım paradoksu
- Gözlenir, denetilir hale gelmek
- Kısmen ‘dışlayıcı’ olması

Kamu alanının eski ‘özgürlük alanı’, ‘varlık alanı’¹⁶ tanımlamalarından artık ‘tüketim’ araçlarıyla anılan kavram çiftleriyle birlikte şekillenir hale geldiğini göstermektedir.

Kayseri’de, ‘Kayseri Park’la tüketim modeli üzerinden tanımlı kamusal alan, değişen ‘yaşam pratiklerimiz’in mekân üzerinden okunduğu iyi bir örnektir. Kamusal anlamda, açık mekândan kapalı mekâna geçiş beraberinde güvenli, denetimli mekânlara ek olarak aktivitenin yapılış biçimini de değiştiren ‘kapatan’ bir mekân anlayışına yöneliş vardır. Örneğin artık önemli tanıtımlar, sergiler, bazı duyurular meydanlarda değil, Kayseri Park önünde ya da içinde yapılmaktadır. Bir seçim gösterisi dahi Kayseri Park önünde gerçekleşmektedir. Gösteri, tören kentsel mekânı dolayısıyla meydanı terk etmiştir.

Aslında kamusal alan kişilerin özgürce serbestçe dolaştığı alan gibi tariflenmesine karşın hiçbir zaman, hiçbir çağda özgür olamadı. Eskiden devletin

¹⁴ Uluoğlu, Belkıs. “Kamusal Alan Görünümleri”, *Arredamento Mimarlık* 2007/2, *Tasarım Kültür Dergisi*, s. 52, cited in: R.Rogers, *Architecture: A Modern View*.

¹⁵ Tanyeli, Uğur. “Mekânlar, Projeler, Anlamları”, *Üç Kuşak Cumhuriyet*, Tarih Vakfı, 1998, s. 107.

¹⁶ Uluoğlu, Belkıs. “Kamusal Alan Görünümleri”, *Arredamento Mimarlık*, 2007/2, *Tasarım Kültür Dergisi*, s. 52.

denetlediği biçimlendirdiği alanda, bireylerin gündelik yaşamdaki hareketlerini kontrol altına almak istediği için, o denetlerken, şimdi ise kapitalizmin belirlediği kutu şeklindeki alışveriş merkezlerinin içinde denetlenilmekteyiz. Alışveriş gözlenir, denetilir hale geliyor, dolayısıyla bireylerde gözlenmektedir. Sivas Caddesi'ndeki, meydandaki, kapalı çarşıdaki alış-veriş pratiğinden farklı olarak kameralarla yapılan içerdeki denetime, gözetime dolayısıyla göz şiddetine dayalı bir eylemliliğe dönüşmüştür. Kişinin mekân içindeki dolaşımını da disipline ettiği açıktır. Örneğin, içerdeki düzenlemeden anlaşılacağı üzere yürüyen merdivenlerle bir üst kata, o katı tam olarak dolaşmadan çıkılmamaktadır.

Şekil 9. Kayseri Park- iç mekân- 22.04. 2007

Kapitalist düzenin getirdiği alışkanlıkların, halkın yeni düzenini oluşturması durumu söz konusudur. Kontrol toplumuna doğru evrilmekteyiz. Bunu tek taraflı düşünmemek gereklidir çünkü “güvenlik”, “tekinli olma” durumu artık yeni kamusal insanın en önemli isteğidir. Kapanma ve kontrol, bu taleple doğru orantılı gelişti demek yanlış olmaz.

Kayseri Park'ın bu denetimli hali halk tarafından kolayca kanıksanmış ve günlük yaşam pratiklerinin bir parçası olmuştur. Yaşanılan mekânsal (mimari), sosyal ve toplumsal dönüşümü incelediğimizde ciddi bir çözülme olduğunu görürüz.

Kayseri Park gibi bir 'kapalı kutu'nun şehirde oluşturduğu değişimleri ve değişen "kamusal alan" düşüncesinin etkilerini aşağıdaki maddelerle değerlendirebiliriz:

- Meydana alternatif ikinci bir merkez tanımlaması,

- Konumlandığı yer itibariyle etrafındaki yapıların değerinin artması, rant bölgesi haline gelmesi, Apartman ve dükkânların değeri arttığı gibi, etrafındaki apartmanların zemin katı depo olarak kullanılan yerler hızla dükkânlara dönüşmesi sonucunu gözlemleriz.

Şekil 10. Kayseri Park ve civarı- 22.04.2007

Şekil 11. Kayseri Park ve civarı- 22.04.2007

- Kayseri Park'la birlikte açık-kapalı mekân anlayışları da çözülmeye başlamıştır. Sürekli yarışmalara açılan meydanlar ve parkların, daha küçük ölçekli olan bir yapı kadar insan çekemediğinin farkında olunmasını sağlamıştır. Orta boy bir Anadolu kenti olan Kayseri'de bu gerilimli ilişki, kendini tüm netliğiyle göstermektedir.

- Mekâna bakış açımız, kavrayışımız değişmektedir. Değişen yaşam pratiklerimizin mekânı dönüştürmesi olasıdır. Mekânın değil, insanın dönüştürdüğü, oluşturduğu mekân söz konusudur. Mekân artık durağanlıktan devingenliğe geçmiştir. O katı çizgilerle tanımlanan mekân düzeni herkesin kendini ifade edeceği yere dönüşmektedir. Özellikle belediye tarafından disipline edilmiş parklar yerine insanların tamamen yeşil boş bir alanı daha yaşanılır olarak kullandıkları görülmüştür. İnsanların eylemlilikleriyle şekillenen olgular gündemdedir.

- Kamusal mekân ikinci boyuttaki yaşamdan kurtulup, (meydandaki boşluk, kaldırım, yaya, taşıt yolu ile tarifli çizgisellikten), üç boyutlu kutulara (binalara) yönelmiştir. (üçüncü boyut kamusalılığı)

Şekil 12. Kayseri Park- Caddeden görünüş- 22.04.2007

- Kapalı mekanla oluşan, tırmanarak biçim değiştiren bir kamusalılık anlayışı söz konusudur.

- Giderek şehirdeki gündelik yaşamın, boş zaman mantığını bile disipline eden yer haline geldi. Bu mimari biçim içinde her aktivite var. Sinema, alışveriş, kafe, oyun, v.b. Şehir meydanındaki *flaneur* tipini yok etti.

Şekil 13. Kayseri Park- iç mekân- 22.04.2007

- Zaman kavramını da daha geniş almaya başladı. Alış-verişin süresi uzadı. Şehirdeki dükkânlar akşam 20.00 gibi kapanmasına rağmen Kayseri Park 23.00'da kapanmaktadır.

Şekil 14. Kayseri Park- gece görünüşü- 21.07.2007

- Mekânsal olarak öğretici, korunaklı, denetimli, disiplinli, lüksün yeri ve şehrin modasını belirleyen yer. (Her ilk yenilik burada, İstanbul'dan gelen ilk ürünlerin sergilendiği, satıldığı yerdir. Dolayısıyla bir grup burjuva insanının evden çıkışı söz konusudur. Daha önce alış-veriş için en yakın il olan Ankara'ya giden kesim, artık buradan alışveriş yapmaktadır.)

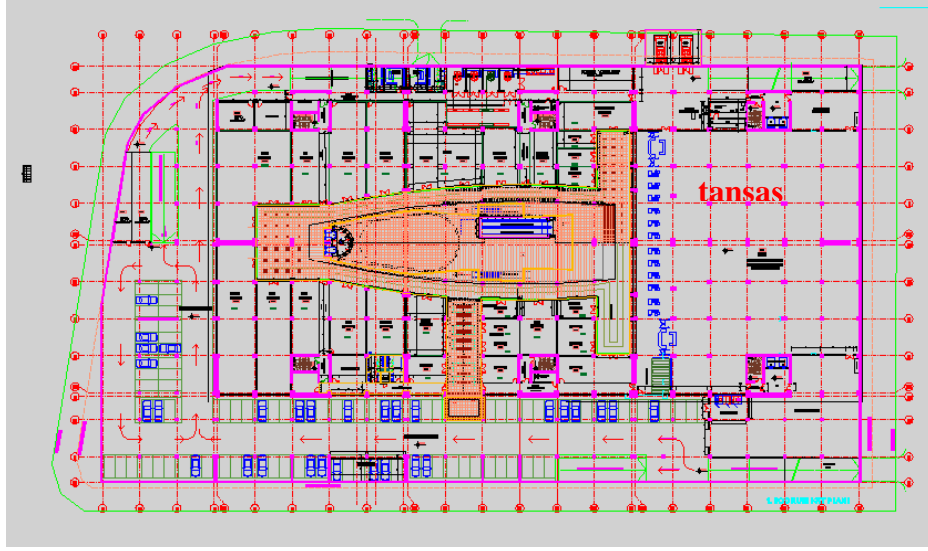
- Şehirde ilan panosu (*billboard*) gibi çalışmaktadır. İçinde ve etrafında her türlü etkinlik olduğu gibi duyuru, zaman zamanda gösterilerin yapıldığı yer.

Şekil 15. Kayseri Park- iç mekândaki orta avlu'nun sergi, konser, söyleşi, defile gibi etkinlikler için kullanımı. 22.04.2007

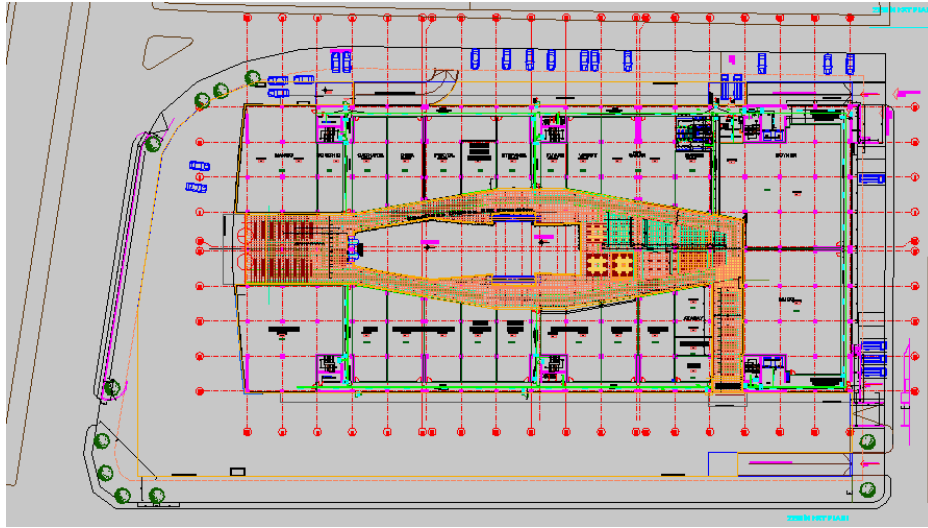
- Kısmen 'dışlayıcı', her mekân belli bir kültür, gelir ve sosyal durumu olan kişileri uzun süreli barındırırken, bu özelliklere yeterince sahip olamayan kişiler mekânda daha kısa süreli kalmaktadırlar ya da hiç bulunmamayı tercih etmektedirler. Bu anlamda açık alanlardaki heterojen görüntü, Kayseri Park'ta olabildiğince homojenliğe doğru yönelmektedir.

- Katlar arasındaki hiyerarşik düzen; örneğin bodrum katta; Tansaş isimli süpermarket var olup, her kesimden kişinin bir şeyler satın alabileceği bir yerdir.

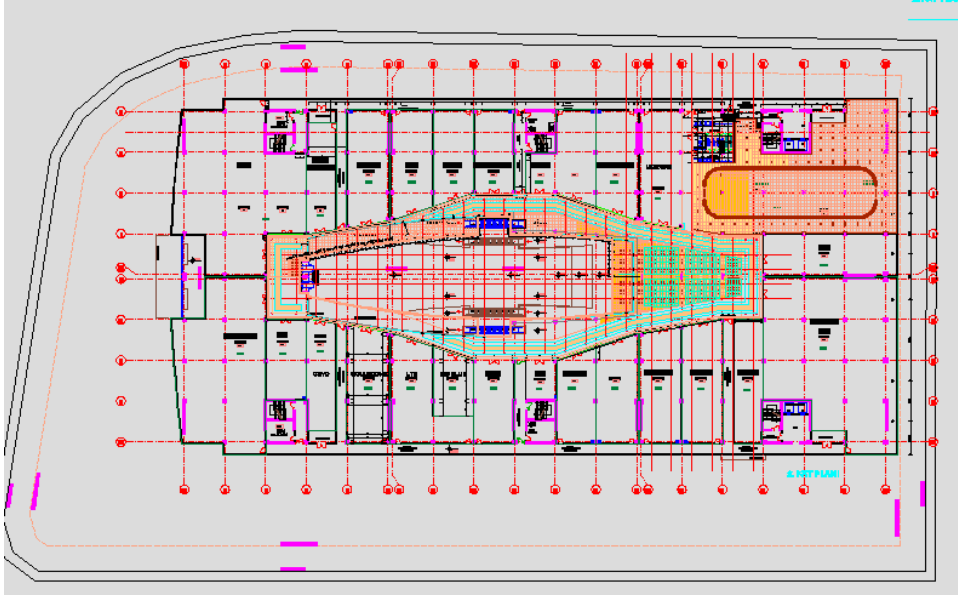

Şekil 16. Kayseri Park- Bodrum kat. “Mimar Hakan Özkan arşivi.”

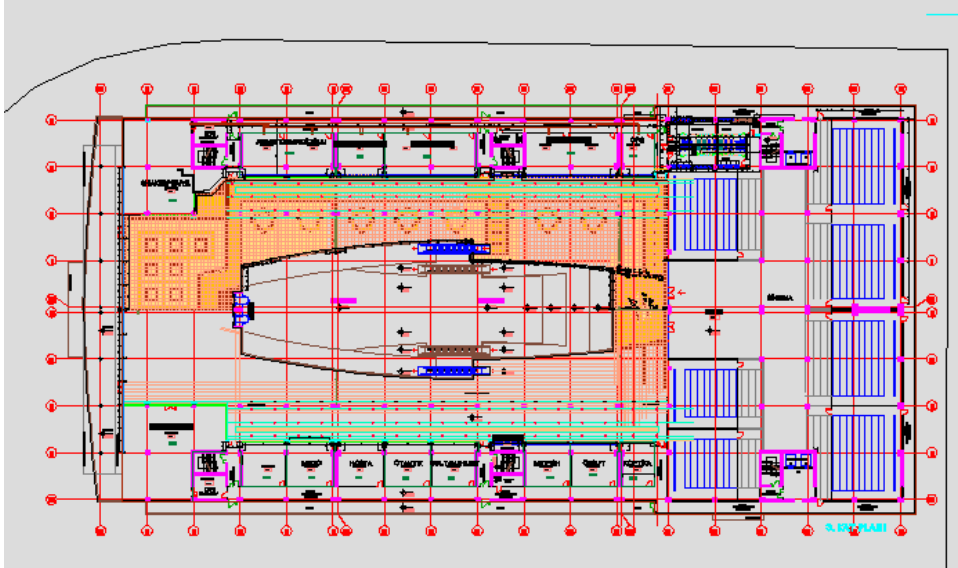
Zemin kat ve iki kat daha giyim üzerine, son katta ise kafeteryalar ve sinemalar vardır. Bu durum fonksiyonları ayırmakta olduğu gibi aslında cebinizdeki para durumuna göre de bir “ayrışım” yapmaktadır.

Şekil 17. Zemin Kat Planı- Dükkânlar iç avlu etrafında sıralanmaktadır. “Mimar Hakan Özkan arşivi.”

Şekil 18. İkinci Kat- Dükkanlar ve açık kafenin bulunduğu kat. “Mimar Hakan Özkan arşivi.”

Şekil 19. Üçüncü Kat Planı- Kafeteryaların ve sinemaların bulunduğu kat. “Mimar Hakan Özkan arşivi.”

Şekil 20. Kayseri Park- iç mekân. 22.04.2007

Şekil 21. Kayseri Park- iç mekân. 22.04.2007

- Kamusal görünürlük, sokaktaki görünürlükten farklı bir görünürlük kazandı; daha çok birbirini izleme, gözleme durumu söz konusudur. Kapalı mekânda gözlemek daha kolaydır. (Kayseri gibi tüm nüfuz sahibi ailelerin birbirini tanıdığı bir kentte, “kim kiminle nerede?” dolayısıyla da piyasa yeridir.)

- Ölçeği, içine tüm kenti çektiği ve birçok fonksiyonu barındırdığı için, Kayseri’deki herhangi bir alışveriş merkezinden büyüktür. Kamusal alanın kapanmasıyla oluşan ölçek, beraberinde daha büyük ölçekli alış-veriş merkezlerinin alternatif kamusal alan olarak işleyeceğine işaret etmektedir.

Şekil 22. Kayseri Park- 22.04.2007

Şekil 23. Almer- Kent Meydanındaki bir alış-veriş merkezi- 22.04. 2007

- Alış-verişin biçimi değişmiştir. Kayseri Park'ta satılan ürünler "marka"dır. Burada kapalı çarşı'da alış veriş yapar gibi yapamamaktayız. Paranın nakit olması gerekmiyor, yanınızda kredi kartınızın olması yeterli ve fiyatlar sabit fiyattır, kapalı çarşıdaki gibi alınacak ürün üzerinde pazarlık yapamazsınız. Vitrin eskisinden daha önemli bir çerçeve haline gelmiştir. Alış-veriş yaparken aynı kütle içinde sinemaya, kafeye de gidebiliyorsunuz, dolayısıyla bir çeşit eğlence aktivitesine de dönüşmesi söz konusudur. Önceden bayramlık, aylık yapılan alışveriş, gündelik aktiviteye, mekânın çekiciliğiyle de doğru orantılı olarak dönüşmüştür.

- Erken modern meydanda cinsiyet ayrımı yapan mekânlar dahi görülürken, Kayseri Park, cinsiyet ayrımı yapan mekânların ortadan kalktığı, herkesin aynı mekânda kaynaştığı yeni bir kamusal alandır.

Şekil 24. Kayseri Park- Salı- 24.04.2007

Şekil 25. Almer Alışveriş Merkezi- Cumartesi- 21.04.2007

Şekil 26. Kayseri Park- iç mekân- 22.04.2007

4. Sonuç

“Kamusal olanın kimleri içerdiği ve kamuya çıkıldığında çıkılan yerin neresi olduğu”¹⁷ üzerine uzlaşılabilir anlatıların olmayışı, ‘kamusal alan’ konusunun kolayca tarifi yapılabilir olamayacağına bir göstergesidir. Her çağ kendi söylemlerini, kavramlarını üretirken, var olanları da değişime tabi tutmaktadır.

Artık ‘mimarlık’ ve ‘tanımları’ erken modernitedeki gibi olamamaktadır. Meydanın, ‘tekil’ durumların olmadığı, olması gereken ideal bir devlet mekânı gibi soyutlanarak anlatılıyor olması, kamusal alanın arkasındaki açılımların (somut gerçeklerin) görünmez kılınmasını sağlamıştır.

Homojen ve soyut bir kamusal alan anlayışını terk edip, tüketimle gelişen olağan bu değişime ayak uydurmak gerekmektedir. Erken modernizm anlayışımızdan farklı olarak, meydanları farklılaşan bir yaşam alanı olarak görerek insanın biçimlendirdiği mekân anlayışını kabul etmemiz gerekmektedir.

Günümüzde ‘alış-veriş’ metaforu üzerinden tanımladığımız kamusal alanı, ‘Kayseri Park’ örneğiyle incelediğimizde orta ölçekli bir Anadolu kentinde bir alış-veriş merkezinin, nasıl bir kenti içinde barındırdığını ve insanları meydanlardan, kapalı kutulara sıkıştıran bir kamusal alan biçimi tanımladığını görmekteyiz. Ancak

¹⁷ Sennett, Richard. “Kamusal İnsanın Çöküşü”, Ayrıntı Yayınları, İstanbul ,1992, s. 33.

bizim “sessiz devrim”¹⁸ olarak yaşadığımız bu durum, aslında *kamusallık* anlayışımızı ciddi biçimde sarsmıştır.

KAYNAKLAR

- Çaha, Ö.**, “İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü”, *Doğu- Batı Dergisi*, Sayı:5, 1998-9, s: 74-95.
- Demir, S.**, “Kamusal Alanın Belirlenmesinde Ben ile Öteki’nin Yeri”, *Doğu- Batı Dergisi*, Sayı:5, 1998-9, s:217- 221.
- Habermas, J.**, “Kamusallığın Yapısal Dönüşümü”, Çev: Tanıl Bora, Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- İnam, A.**, “Hanemizdeki Sır”, *Doğu- Batı Dergisi*, Sayı:5, 1998-9, s. 185-192.
- Mahçupyan, E.**, “Osmanlı’dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset”, *Doğu- Batı Dergisi*, Sayı:5, 1998-9, s: 21-48.
- Sennett, R.**, “Kamusal İnsanın Çöküşü”, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Tanyeli, U.**, “Kamusal Mekân- Özel Mekan: Türkiye’de bir Kavram Çiftinin İcadı”, *Arredamento Mimarlık 2007/2*, *Tasarım Kültür Dergisi*, s. 58-64.
- Tanyeli, U.**, “Mekânlar, Projeler, Anlamları”, *Üç Kuşak Cumhuriyet*, Tarih Vakfı, 1998.
- Tanyeli, U.**, “1985 Sonrasında İstanbul: Kamusalla Özelin Değişen Sınırları ve Mimarlık”, *İstanbul Dergisi*, Nisan 2002, sayı 41, s. 56- 59.
- Tanyeli, U.**, “2000’lere Girenken Mimari Hizmetin Değişen Anlamı”, *İstanbul 1900-2000 Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak*, Akın Nalça Kitapları, İstanbul, 2004, s:10. Bölüm.
- Tanju, B.**, “Kamusal Alan/Kamusal Mekan”, *Arredamento Mimarlık 2007/2*, *Tasarım Kültür Dergisi*, s. 49-51.
- Uluoğlu, B.**, “Kamusal Alan Görünümleri”, *Arredamento Mimarlık 2007/2*, *Tasarım Kültür Dergisi*, s. 52-55.

¹⁸ Ingelhart, Ronald. Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics. Cited in: Çaha, Ömer. “İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü”, *Doğu- Batı Dergisi*, Sayı:5, 1998-9, s. 81.

Akşam Gazetesi, 29.04. 2007. Ekonomi Sayfası.

Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, yıl:13, Sayı: 610 - 14.08.2006.

Dama Mimarlık, *Kayseri Meydanı*, arşivi.

Kayseri Gündem Gazetesi, 01.06.2006.

Kayseri Park. Online. [Internet, WWW], ADRES: <http://www.kayseripark.com.tr/>.
05.05.2007.

Özkan, Hakan. *Kayseri Park*, arşivi.

Sönmez, Filiz. *Kayseri Park*, Fotograf Arşivi.